Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזער צייטונג קאנן מא
יעדען טאג
פרענומעריען
אונד דער פרענומעראציאנס-טערמין
בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעס
ערסטען בלאטטעס.

דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואיצנער בולוואר נומ׳ 29
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל וואכענטליך
מאנטאג, מיטטוואך אונד פרייטאג,
אונד קאסטעט

פיר עסטערייך-אונגארן

גאנציעהריג	10 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג	5 גולד. — קר. ע. וו.
פירטעליעהר.	2 גולד. 50 קר. ע. וו.

פירס אויסלאנד

גאנציעהריג	11 גולד. — קר׳ ע׳ וו׳
האלביעהריג	5 גולד. 50 קר׳ ע׳ וו׳
פירטעליעהר׳	2 גולד. 75 קר׳ ע׳ וו׳

Nr. 139. צוועלפטער יאהרגאנג

פעסט, פרייטאג א טבת ה.תרמ״א.

Pest, den 3. Dezember 1880.

צור שטאאטליכען אנערקעננונג דעס יודענטהומס.

דער געגענווערטיגע יונגע אבערראבבינער צו סעגעדין, הערר עמאנועל לאוו, האט אן דאס קולטוס-מיניסטעריאום איינע איינגאבע געמאכט: אב עס איהם געשטאטטעט זייא, דיא טרויאונג איינעס קאטהאליקען, דער אין ווין צום יודענטהומע איבערטראט, מיט איינעם יידישען מעדכען פארצונעהמען? דער קולטוס-מיניסטער ריכטעטע היערויף אן דיא קאנגרעס-קאנצלייא איינען ערלאס, פאם 27-טען אקטאבער דיעזעס יאהרעס דאטירט, אין וועלכעם עס אונטער אנדערים וויא פאלגט הייסט: „דער סעגעדינער אבערראבבינער ריכטעטע דיא פראגע, אב עס איהם געשטאטטעט זייא, דיא טרויאונג איינעס צום יודענטהומע איבערגעטרעטענען יונגען מאננעס מיט איינעם יידישען מעדכען פארצונעהמען. איך האבע מיט דעם הערן יוסטיץ-מיניסטער דען געגענשטאנד פערהאנדעלט, אונד וויר האבען אין דער אנגעלעגענהייט פאלגענדעס פעראיינבארט: אונזערע לאנדעס-געזעטצע געשטאטטען נור דען איבערטריטט צו איינער געזעטצליך רעציפירטען (שטאאטליך אנערקאננטען) רעליגיאן אונד פערביעטען אויסדריקליך דען איבערטריטט צום יודענטהומע. פערנער געשטאטטען אונזערע געזעטצע ניכט איינע מיש-עהע צווישען כריסטען אונד יודען. נאכדעם נון דער פאם סעגעדינער אבערראבבינער ערוועהנטע קאטהאליק, דער אין ווין צום יודענטהומע איבערטראט, אונגארישער אונטערטהאן איזט אונד זיך דען היערבעשטעהענדען אונגארישען געזעטצען צו פיגען האט, זא האט זיין איבערטריטט קיינע גילטיגקייט אונד ווירד דערזעלבע אויך וייטערהין אלס קאטהאליק בעטראכטעט. ער דארף אלזא דאס יידישע מעדכען ניכט הייראטען, דא יא, וויא געזאגט, איינע מיש-עהע צווישען כריסטען אונד יודען ביי אונס געזעטצליך פערבאטען איזט. איך ביטטע דיא לאנדעסקאנצלייא, דען ערוועהנטען הערן ראבבינער היעפאן צו פערשטענדיגען, דא דערזעלבע אים פאללע דער פארנאהמע דיעזער טרויאונג איינער שטרענגען שטראפע פערפאללען ווירדע!“

זא לייטעט דער נייע ערלאס דעס קולטוס-מיניסטערס, דען ער זאגאר אים פעראיינע מיט דעם הערן יוסטיץ-מיניסטער אויסגעארבייטעט האט. היערויף בעציגליך טהיילט דער „פעסטער לאיד“ פאלגענדעס מיט:

„שאן פאר צוויא יאהרען, אלס דיא קאנגרעס-לאנדעס-קאנצלייא דעם רייכסטאגע איינע איינגאבע אין אנגעלעגענהייט דעס סעמינארס אונד דעס יידישען שולפאנדעס אונטערברייטעטע, אונטערליעס זיא עס ניכט, אין דיעזער איינגאבע גלייכצייטיג צו ביטטען, דאס דער רייכסטאג דער יידישען רעליגיאן דיא שטאאטליכע אנערקעננונג איינרייםע, דאמיט דער איבערטריטט צום יודענטהומע פאן נון אב יעדעם געשטאטטעט זייא. עס וואורדע אין דיעזער איינגאבע נאמענטליך פאלגענדעס הערפארגעהאבען: נאכדעם אין דער אנדערען רייכסהעלפטע, אין עסטערייך, דער איבערטריטט צום יודענטהומע יא געשטאטטעט איזט, געהען פיעלע כריסטען נאך ווין, אום זיך דארט אינס יודענטהום איינפנעהמען צו לאססען, זיא הייראטען דארט יידישע מעדכען אונד קאממען נאך אונגארן צוריק, וואו איהר איבערטריטט אונד איהרע עהע אלס אונגילטיג ערקלערט ווערדען. זאלכע פערהעלטניססע זינד דאך אונהאלטבאר, דא זיא דאס פאמיליען-לעבען אונד דיא רעגעלונג דעס ערב-רעכטעס ביי זאלכען עהע-פאארען גענצליך שטערען. — וויא ריכטיג דיעזע גרינדע אויך זינד, זא ענטשיעד דער רייכסטאג אין אנגעלעגענהייט דעס סעמינארס אונד דעס שולפאנדעס וואהל צו גונסטען דער קאנגרעס-פארטייא, ווערענד דער פונקט וועגען שטאאטליכער אנערקעננונג דער יידישען רעליגיאן גאר ניכט אין פערהאנדלונג געצאגען וואורדע. דיא קאנגרעס-קאנצלייא ליעס זיך אינדעס היעדורך ניכט איינשיכטערן. זיא דורפטע איינע זאלכע בעשימפפונג דעס יודענטהומס נימער דולדען. זיא צאגערטע ניכט אונד אונטערברייטעטע דיא איינגאבע וועגען שטאאטליכער אנערקעננונג דעס יודענטהומס דעם קולטוס-מיניסטער. וועלכעס שיקזאל דיעזע איינגאבע אונטער אנדערען אים מיניסטעריום געהאבט העטטע, איזט לייכט דענקבאר. מאן ווירדע זיא, וויא אים רייכסטאגע, אויך אים קולטוס-מיניסטעריום איינבעאבטעט געלאססען האבען. אללעין דורך דיא פאר קורצעם אן דען קולטוס-מיניסטער געריכטעטע אינטערפעללאציאן דעס הערען דאניעל איראני אין אנגעלעגענהייט דעס רעליגיאנס-פרייהייטס-געזעטצעס האט דיא זאכע איינע גאנץ אנדערע, גינסטיגערע ווענדונג ערהאלטען. דער הערר קולטוס-מיניסטער האטטע נעמליך אויף דיעזע אינטערפעללאציאן ווארטליך פאלגענדעס געאנטווארטעט:

„איך ווינשע דיא רעליגיאנס-פרייהייט, דאך גלויבע איך ניכט, דיעזעלבע דורך שאפפונג איינעס נייען געזעטצעס, זאנדערן אויף פאלגענדע גאנץ איינפאכע וויזע אם זיכערסטען צו עררייכען. אללע קאנפעססיאנען, כריסטליכע אדער יידישע, דערען לעהרען געגען דיא שטאאטס-געזעטצע ניכט פערשטאססען, בריכען זיך, וועננ זיא דיא שטאאטליכע אנערקעננונג ווינשען, נור אן דען רייכסטאג אדער אן דיא רעגיערונג צו ווענדען. איך שטעהע גוט, דאס דיעזער וואונש זאגלייך געוועהרט ווערדען ווירד. אויף דיעזע וויזע קאנן יעדע איינצעלנע ביזהער נאך ניכט אנערקאננטע קאנפעססיאן מיט גראסטער זיכערהייט דאראויף רעכנען, אין דיא רייהע דער שטאאטליך אנערקאננטען רעליגיאנען אויפגענאממען צו ווערדען. הערר איראני ווירד נונמעהר איינזעהען, דאס דער פאן מיר געוועהלטע וועג פיעל זיכערער צור פאללקאממענען רעליגיאנס-פרייהייט פיהרט, אלס צו דיעזעם צוועקע ערסט איין געזעטץ צו שאפפען, וואדורך נור שוויעריגקייטען הערבייגעפיהרט ווערדען מיססטען!“

דער קולטוס-מיניסטער האט אלזא אין אפפענטליכער רייכסטאגס-זיטצונג פייערליך ערקלערט, ער שטעהע דאפיר גוט, דאס יעדע קאנפעססיאן, גלייכפיעל אב איינע כריסטליכע אדער איינע יידישע, דיא שטאאטליכע אנערקעננונג ערהאלטע, זאבאלד זיא אים דיעזעלבע אנזוכט, וועננ נור איהרע לעהרען געגען דיא שטאאטס-געזעטצע ניכט פערשטאססען. נון, דיא אלטע יידישע רעליגיאן, דיא זייט פיעלען יאהרטויזענדען בעשטעהט, בריכט ניכט ערסט געפריפט צו ווערדען, אב איהרע לעהרען מיט דען שטאאטס-געזעטצען פעראיינבאר. מאן וויים, דאס זיא דיא טרייע פיר דען מאנארכען אונד דען שטאאט אויסדריקליך אנבעפיעהלט. דיא איינגאבע דער קאנגרעס-קאנצלייא וועגען שטאאטליכער אנערקעננונג דעס יודענטהומס קאנן נימער בייזייטע געלעגט ווערדען. עס ווירד איבער דען געגענשטאנד פיעלמעהר זייט איינינען טאגען אים קולטוס-מיניסטעריאום זעהר איינגעהענד אונד מיט פיעלעם אייפער פערהאנדעלט. מאן קאנן איינער באלדיגען גינסטיגען ערלעדיגונג דיעזער האכוויכטיגען איינגאבע דער קאנגרעס-קאנצלייא מיט פאללער זיכערהייט ענטגעגענזעהען!“

זא ווייט דער „פעסטער לאיד“. וויר ווערדען אינס געוויס פרייען, וועננ וויר באלד אין דיא לאגע קאממען, דיא ערפרייליכע נאכריכט צו ברינגען: „דיא יידישע רעליגיאן האט אין אונגארן דיא שטאאטליכע אנערקעננונג ערהאלטען!“ יעדער, דער צו דיעזעם „קידוש השם“ ביינעטראגען, פערדיענט געוויס דיא אונגעטהיילטעסטע אנערקעננונג. אבער אויף איינעם מיססען וויר היערביא אויפמערקזאם מאכען, וואראן פיעללייכט אויך דיא קאנגרעס-קאנצלייא ניכט געדאכט האט. דער קולטוס-מיניסטער זאגטע איינגענטליך, דאס יעדע קאנפעססיאן, גלייכפיעל אב זיא איינע כריסטליכע אדער יידישע איזט, דיא שטאאטליכע אנערקעננונג ערהאלט, זאבאלד זיא דארום אנזוכט. נון וויים מאן יא, דאס ביזהער דיא בעדייטונג דעס קולטוס-מיניסטערס נאך אימטער דאהין לייטעטע: דאס געזעטץ קעננט נור איין יודענטהום, ניכט אבער איין קאנגרעסליכעס אונד איין ארטהאדאקסעס. אים דיעזעס גרונדע וואורדע דענן אויך אויסגעשפראכען, דאסס דאס ראבבינער-סעמינאר איינע „געמיינזאמע“ אנשטאלט בילדע, וועלכע עבען פאן דעם „געמיינזאמען“ יידישען שולפאנדע צו ערהאלטען זייא. וועננ נון הייטע דיא ארטהאדאקסען, דיא „ספרדים“, דיא „חסידים“ אים דיא שטאאטליכע אנערקעננונג אלס בעזאנדערע קאנפעססיאן איינקאממען, ווערדען זיא פאם קולטוס-מיניסטער ניכט מעהר מיט דען ווארטען צוריקגעוויעזען ווערדען קאננען: „דאס געזעטץ קעננט נור איין יודענטהום!“ עס קאננען נונמעהר אויך איננערהאלב איינער אונד דערזעלבען רעליגיאן פערשיעדענע קאנפעססיאנען מיט שטאאטליכער אנערקעננונג ענטשטעהען.

העטטען דיא ארטהאדאקסען מיט דער לאזונג דער שולפאנד-אנגעלעגענהייט ביז יעטצט געווארטעט, זא מיססטע דאס ערגעבניס פיר זיא גינסטיגער אויספאללען. זיא ווערען אים דיא שטאאטליכע אנערקעננונג אלס בעזאנדערע קאנפעססיאן איינגעקאממען. נאכדעם זיא דיעזע ערלאנגט, ווערע עס אן דער צייט געוועזען, איהרען אנטהייל אם שולפאנדע צו פאדערן. ניכט דער קולטוס-מיניסטער אונד ניכט דער רייכסטאג העטטען דאנן זאגען קאננען: „וויר קעננען נור איין יודענטהום!“ פרייליך קאננטע דאס שפייען נאכטרעגליך ניכט מעהר זעהר פיעל העלפען!

לארד בעאקאנספיעלד איבער דיא יודען.

דיא ענגלענדער, אונד זעלבסט דיא געבילדעטסטען, לעזען אם ליעבסטען איינען גוט געשריעבענען, טיעף דורכדאכטען אונד לעהררייכען ראמאן. דאהער שרייבען אויך דיא געלעהרטעסטען מעננער ענגלאנדס איהרע אנזיכטען, מיינונגען אונד לעהרען אין פארם פאן ראמאנען נידער, דאמיט זיא אים זא ליעבער געלעזען ווערדען. דיא בעריהמטען ענגלישען שריפטשטעללער, סקאטט אונד בולווער, האבען קיינע טראקענען געלעהרטען ווערקע געשריעבען, דא מאן דיעזע ניכט ליעזט, זאנדערן האבען איהרע פילאזאפישען אונד פאליטישען אנזיכטען אין איינער שאן ערצעהלענדען אונד שילדערנדען פארם צום אויסדרוקע געבראכט. זיא האבען דיא ניטצליכען בעלעהרונגען אויף איינע אנ-